

Słomkowska, Alina

Konferencja w sprawie zespołowej monografii na temat "Dziennikarstwo krajów wspólnoty socjalistycznej"

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 14/4, 534-540

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w odzyskanej, uwolnionej od wroga ojczyźnie. Ludowa prasa rzeszowska wypracowała i omówiła wiele zagadnień dotyczących reform społecznych, proponując ich rozwiązanie w kierunku najbardziej radykalnym" (s. 225—226).

Jak już wspomniano, brak w pracy uwzględnienia wyników dotychczasowych opracowań oraz wspomnień o tej prasie (zarówno samej Wilbik-Jagustynowej, jak i innych autorów) rozsianych w ludowej prasie powojennej, pominięcie książki Bartłomieja Golki o prasie ruchu ludowego podczas okupacji (*Prasa konspiracyjna „Rocha” 1939—1945*, Warszawa 1960), co by pozwoliło choćby na częściową konfrontację profilu ideowego prasy Rzeszowszczyzny z prasą konspiracyjnego ruchu ludowego w innych okręgach czy podokręgach kraju, a także z prasą centralną, jest znacznym niedociągnięciem szkicu opracowanego przez autorkę. Ponadto należało uwypuklić w tej pracy nakreślone jedynie marginalnie związki prasy ludowej tego okręgu z radykalnymi tradycjami wiciowymi i czynione próby przewyciężenia pewnych obciążeń ideologicznych.

Pracę uzupełniają liczne podobizny redaktorów i głównych współpracowników tej prasy, fotografie domów, w których mieściły się redakcje pism, zdjęcia głównych jej kolporterów, zecerów, maszyn, fotokopie owych gazetek itd. Zamieszczona na końcu książki mapa kolportażu „Wieści” ilustruje główne kierunki oddziaływania oraz zasięg czytelniczy pisma: z indeksu nazwisk wraz z rozwiązanymi pseudonimami można z łatwością wyłowić dane o ludziach związanych z rzeszowską prasą ludową w okresie wojny.

Mimo pewnych mankamentów, do zgromadzonych przez autorkę materiałów sięgnie każdy, kto podejmie się opracowania gruntownej monografii prasy konspiracyjnej ruchu ludowego na Rzeszowszczyźnie. Należałoby sobie życzyć, aby podobnego opracowania doczekała się prasa pozostałych okręgów konspiracyjnego ruchu ludowego w kraju.

Aleksander Żyga

KONFERENCJA W SPRAWIE ZESPOŁOWEJ MONOGRAFII NA TEMAT „DZIENNIKARSTWO KRAJÓW WSPÓLNOTY SOCJALISTYCZNEJ”

Związek Dziennikarzy ZSSR i Wydział Dziennikarski Uniwersytetu im. Łomonosowa w Moskwie wystąpili z inicjatywą zespołowego opracowania monografii pt. *Dziennikarstwo krajów wspólnoty socjalistycznej*. Inicjatorzy zwrócili się za pośrednictwem związków i stowarzyszeń dziennikarzy krajów wspólnoty socjalistycznej z propozycją udziału i przygo-

towania materiałów do monografii oraz zaprosili wybranych delegatów na specjalną konferencję poświęconą tej sprawie.

W dniach 28—31 maja 1974 r. obradowała w Moskwie międzynarodowa konferencja naukowa na temat „Podstawowe etapy rozwoju dziennikarstwa w krajach socjalistycznych (1945—1974)”, zorganizowana przez Związek Dziennikarzy ZSSR i Wydział Dziennikarski uniwersytetu moskiewskiego. W konferencji obok gospodarzy udział wzięli przedstawiciele Bułgarii, Czechosłowacji, Kuby, Mongolii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski i Węgier, którzy przyjechali z obszernymi referatami na temat rozwoju prasy w swoich krajach i złożyli je organizatorom, sami zaś wygłosili streszczenia przywiezionych opracowań. Związek Dziennikarzy ZSSR zaprosił na konferencję jako przedstawicieli z Polski pracowników Instytutu Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego: doc. dra Kazimierza Kąkola, doc. dra Andrzeja Ślisa i doc. dr hab. Alinę Słomkowską. Zamiast K. Kąkola, który z powodu podjęcia nowych obowiązków państwowych nie mógł brać udziału w konferencji, wyjechał doc. dr hab. Tadeusz Kupis. W wyniku tej zmiany na konferencji moskiewskiej Polskę reprezentowali: T. Kupis, A. Ślisz i A. Słomkowska. Referat zasadniczy pt. *Etapy rozwoju dziennikarstwa w trzydziestoleciu PRL* opracowała, przekazała organizatorom i streszczenie wygłosiła A. Słomkowska.

W konferencji moskiewskiej brał także udział przedstawiciel MOD, redaktor naczelny „Demokratycznego Dziennikarza” („Le Journaliste Democratique”). Uczestniczyli również delegaci, przeważnie dziekani, prawie wszystkich (ponad dwudziestu) republikańskich wydziałów i katedr dziennikarskich z terenu Związku Radzieckiego, którzy występowali jako referenci, koreferenci i dyskutanci w kwestiach merytorycznych związanych z problematyką konferencji. Ponadto wszyscy wystąpili na konferencji z informacją na temat struktury organizacyjnej i spraw związanych z kształceniem dziennikarzy w poszczególnych republikach ZSRR.

Konferencję otworzył i słowo wstępne wygłosił M. W. Ziemianin — przewodniczący zarządu Związku Dziennikarzy ZSRR podkreślając, że konferencja ma spełniać nie tylko funkcje naukowe i akademickie, lecz ma znaczenie dla praktyki dziennikarskiej oraz zajmuje ważne miejsce w zacieśnianiu więzi między krajami wspólnoty socjalistycznej.

W pierwszym referacie pt. *Podstawowe etapy rozwoju dziennikarstwa w krajach wspólnoty socjalistycznej* dziekan Wydziału Dziennikarskiego uniwersytetu moskiewskiego prof. J. Zasurski podkreślił, że poszczególne fazy rozwoju dziennikarstwa po drugiej wojnie światowej w krajach socjalistycznych mają wspólne cechy. W trzydziestoletniej historii dziennikarstwa powojennego w krajach socjalistycznych wyodrębnić można cztery etapy rozwoju: etap pierwszy (lata 1945—1948) — okres rewolucji

ludowo-demokratycznych, etap drugi (lata 1948—1955) — okres budowy podstaw socjalizmu, etap trzeci (lata 1955—1970) — okres budownictwa rozwiniętego socjalizmu, etap czwarty (od 1970 roku do dziś) — okres budownictwa rozwiniętego socjalizmu w warunkach umacniania jedności krajów socjalistycznych. Główną cechą pierwszego etapu jako fazy przejściowej od prasy burżuazyjno-demokratycznej do prasy socjalistycznej była walka prasy robotniczej z prasą reakcyjną. Walka z nią była prawidłowością występującą we wszystkich krajach, tylko formy tej walki w zasadzie były odmienne i zróżnicowane.

Cechą charakterystyczną dziennikarstwa drugiego etapu, zwłaszcza w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych, było równoległe aktywne współdziałanie prasy w sferze produkcji, a także w sferze duchowej, kiedy środki masowego przekazu uczestniczyły w przekształceniu struktury społeczno-ekonomicznej i jednocześnie formowały nowego człowieka. W tym czasie we wszystkich krajach socjalistycznych prasa współdziałała w akcji budowy obiektów przemysłowych i w realizacji zadań ekonomicznych zajmowała się jednocześnie kształtowaniem socjalistycznej świadomości społeczeństwa, wychowując je w duchu proletariackiego internacjonalizmu, gospodarskiego stosunku do własności społecznej, nowego stosunku do pracy, do kolektywu zakładowego i współzawodnictwa. Prasa spełniła także szczególną rolę w likwidacji analfabetyzmu i w rewolucji kulturalnej.

Główną cechą etapu trzeciego, zwłaszcza w latach sześćdziesiątych, była walka z propagandą burżuazyjną i dywersją ideologiczną skierowaną przeciw krajom wspólnoty socjalistycznej. Jednocześnie w tym czasie coraz ważniejsze miejsce w masowych środkach przekazu zaczęła zajmować we wszystkich krajach socjalistycznych telewizja. Wspólną cechą prasy we wszystkich krajach socjalistycznych jest udział w jej redagowaniu robotników, chłopów i inteligencji — obok zawodowych dziennikarzy. Cechą charakterystyczną czwartego etapu jest zacieśnianie i umacnianie współpracy oraz integracji ideologicznej w ramach wspólnoty. We wszystkich krajach wspólnoty socjalistycznej, mimo zróżnicowania prasy z uwagi na powiązania organizacyjne z różnymi stronnictwami, w tym także ze stojącymi na gruncie światopoglądowym marksizmu-leninizmu, wspólną płaszczyzną działalności dziennikarskiej jest pełna akceptacja programu budowy socjalizmu i dążenie w kierunku budownictwa komunizmu, a także zacieśniania współpracy i więzi między krajami socjalistycznymi. W każdym kraju kierowniczą rolę pełni partia robotnicza ze swoją prasą. Choć wszędzie występują wspólne prawidłowości i jednakowe funkcje, dziennikarstwo realizuje swoje podstawowe zadania polityczne i cele odmiennymi formami, zależnie od swoistych tradycji narodowych i specyficznych warunków.

W referatach przedstawicieli Związku Radzieckiego zwrócono uwagę nie tylko na etapy rozwoju prasy w ZSSR, ale także zajęto się kwestią, jak aktualnie prasa radziecka wykorzystuje doświadczenia przebytej drogi od Rewolucji Październikowej. Niezwykle interesujący był referat o rozwoju mało znanej w Polsce prasy wydawanej w poszczególnych republikach.

W referatach, wygłoszonych przez przedstawicieli poszczególnych krajów najczęściej zbieżnych ocen występowało przy charakterystyce dziennikarstwa krajów europejskich. W referacie polskim pt. *Etapy rozwoju dziennikarstwa w trzydziestoleciu PRL* autorka wyodrębniła i omówiła cztery zasadnicze etapy rozwoju prasy.

I. Pierwszy etap (1944—1948/1949) od ustanowienia władzy ludowej do zjednoczenia ruchu młodzieżowego, robotniczego i ludowego — kształtowanie się podstaw założeń systemu prasowego w PRL. Etap ten podzielono na trzy podokresy: 1. Odbudowa i rozwój prasy w okresie PKWN (1944). 2. Żywiłowy rozwój prasy w latach 1945—1946, walka o umocnienie władzy ludowej. Odbudowa centrum prasowego w stolicy. 3. Funkcje prasy w okresie realizacji Trzyletniego Narodowego Planu Gospodarczego (1947—1949).

II. Drugi etap (1950—1957) rozwoju prasy w okresie Planu Sześcioletniego, przyspieszonej industrializacji oraz umocnienia partyjnego kierownictwa prasą. Dla tego etapu charakterystyczne były następujące elementy: 1. Organizatorskie i agitacyjne funkcje prasy w mobilizowaniu sił społecznych do wykonania zadań produkcyjnych oraz rola prasy w edukacji społeczno-ekonomicznej społeczeństwa. 2. Zmiany w prasie w latach 1953—1957. Udział prasy w procesie odnowy życia politycznego. Pewne elementy żywiłowości i osłabienie kierowniczej roli partii.

III. Trzeci etap (1958—1970) budowy podstaw socjalizmu, intensywnej industrializacji poddawanej zabiegom racjonalizatorskim opartym na dobroku rewolucji naukowo-technicznej to okres stabilizacji systemu prasowego i pogłębienia kierownictwa partyjnego. Tutaj można wyróżnić dwa etapy rozwoju prasy, odpowiadające z grubsza dwóm kolejnym pięcioletkom. 1. Lata pięcioletki 1961—1965 charakteryzujące się szczególnie bujnym rozwojem telewizji i organizatorskich funkcji gazet. Tak zwana „miniaturyzacja” prasy. 2. Okres pięcioletki 1966—1970. Zwiększenie przydziałów papieru przeznaczonych na wzrost nakładów. Ofensywność w zakresie problematyki historycznej oraz zwiększenie ofensywności ideologicznej w związku ze wzmożoną presją propagandy imperialistycznej na kraje socjalistyczne.

IV. Czwarty etap (od 1971 do dziś) — wstępna faza rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego, dynamizowania rozwoju gospodarczego i społeczno-politycznego, doskonalenia partyjnego kierownictwa środkami ma-

sowego przekazu i szczególnego udziału prasy w integracji krajów wspólnoty socjalistycznej. Momentami zasadniczymi w omawianym okresie były następujące wydarzenia i decyzje: 1. Uchwały i decyzje Biura Politycznego i Sekretariatu KC PZPR z lat 1971—1974 w sprawie środków masowego przekazu, przemysłu poligraficznego, rozwoju radiofonii i telewizji, „Trybuny Ludu”, zwiększenia informacji, propagandy zagranicznej itd. 2. Uchwały i wytyczne VI Zjazdu PZPR dotyczące prasy. 3. Zmiany w prasie w latach siedemdziesiątych i perspektywy jej dalszego rozwoju oraz jej rola w dziedzinie budownictwa nowoczesnego państwa socjalistycznego.

Warto podkreślić, iż na konferencji moskiewskiej fazy rozwoju dziennikarstwa w powojennym trzydziestoleciu Bułgarii także podzielone zostały na podobne etapy. Pierwszy etap rozwoju dziennikarstwa bułgarskiego w latach 1944—1948 charakteryzował się podobnie jak w Polsce walką partii robotniczej i jej prasy o umocnienie władzy ludowo-demokratycznej. Prasa robotnicza w tym czasie współuczestniczyła w w realizowanej w 1947 r. nacjonalizacji przemysłu oraz udzieliła poparcia sądom w przeprowadzaniu trudnych procesów przeciw dziennikarzom faszystowskim. Na łamach prasy toczyła się polemika między prasą robotniczą a opozycyjną. W drugim etapie, w latach 1949—1956, w okresie budowy podstaw socjalizmu prasa współuczestniczyła w realizacji pierwszego bułgarskiego planu pięcioletniego. Trzeci etap (1956—1970) charakteryzował się rozwojem telewizji i wzrostem organizatorskiej roli prasy. W tym czasie trzykrotnie wzrosła ilość czasopism w stosunku do okresu poprzedniego. W czwartej fazie bułgarska prasa została zreorganizowana i aktualnie realizuje nakreślony przez partię program ofensywy ideologicznej, m. in. przeciw maoizmowi.

Oprócz referatów na temat etapów rozwoju dziennikarstwa wygłoszonych przez członków delegacji, odczytany został referat o dziennikarstwie w Wietnamie przysłany z Hanoi. Na temat etapów rozwoju dziennikarstwa w Rumunii referat wygłosił pracownik naukowy ze Związku Radzieckiego, ponieważ przedstawiciele Rumunii nie przybyli na konferencję i nie przysłali referatu.

Bardzo interesujący był referat na temat prasy wietnamskiej, omawiał on sposób, w jaki prasa łączy walkę o niepodległość i zjednoczenie kraju z walką o przeobrażenia socjalistyczne. Ponieważ dominuje zaangażowanie przeciw imperializmowi amerykańskiemu, prasa mniej uwagi poświęca sprawom ekonomicznym i społecznym kraju. Zwrócono uwagę, że ze względu na działania i zniszczenia wojenne prasa wietnamska dysponuje prymitywnymi środkami technicznymi i nie może zwiększać nakładów. Interesujący był także referat o dziennikarstwie kubańskim.

W dyskusji podkreślono przede wszystkim rolę Związku Radzieckiego,

W. Lenina oraz dorobku i doświadczeń prasy ZSRR w kształtowaniu modelu prasy nowego typu w poszczególnych krajach. Wykazano wyraźne prawidłowości rozwoju dziennikarstwa, zbieżne cezury, podobne funkcje w dziedzinie kształtowania budownictwa i świadomości socjalistycznej, zbliżoną rolę prasy wspólnoty socjalistycznej w kontekście sytuacji międzynarodowej. Uczestnicy podkreślali, że inicjatywa ZSRR zorganizowania tej międzynarodowej konferencji ma ważne znaczenie nie tylko dla poszczególnych specjalistów-historyków prasy najnowszej w dziedzinie wymiany poglądów na temat periodyzacji, ale spełnia doniosłą rolę w zakresie integracji badań naukowych, a wyniki konferencji będą przydatne dla praktyki współczesnej prasy i dziennikarstwa.

Przedstawiciel MOD w swoim wystąpieniu skoncentrował się na roli, jaką mogą i powinny spełnić wyniki konferencji nie tylko w obrębie krajów wspólnoty socjalistycznej, lecz przede wszystkim w krajach zachodnioeuropejskich, gdzie jest ogromne zainteresowanie prasą naszej wspólnoty oraz zapotrzebowanie na wydawnictwa opracowane przez naszych specjalistów.

Ostatni dzień konferencji poświęcony był omówieniu sprawy wydania materiałów z obrad i wspólnej monografii pt. *Dziennikarstwo krajów wspólnoty socjalistycznej*.

Związek Dziennikarzy ZSRR wraz z Wydziałem Dziennikarskim uniwersytetu moskiewskiego podjął się wydać materiały z konferencji. Ponadto ustalono, że autorzy referatów opracują poszczególne rozdziały na temat rozwoju dziennikarstwa w swoich krajach. Następnie odbędzie się w Moskwie zebranie robocze w celu przedyskutowania i ostatecznego zatwierdzenia do druku przedłożonych tekstów. Monografia zostanie wydana po rosyjsku w Moskwie, przez MOD po hiszpańsku i po angielsku, oraz w językach wszystkich krajów wspólnoty socjalistycznej.

Przygotowywana monografia pt. *Dziennikarstwo krajów wspólnoty socjalistycznej* składać się będzie z dwóch części. Pierwsza część będzie opracowana przez pracowników naukowych ze Związku Radzieckiego i poświęcona podstawowym etapom i problemom rozwoju dziennikarstwa w krajach wspólnoty socjalistycznej. Zawierać ona także będzie omówienie aktualnych funkcji i zadań prasy komunistycznej i środków masowego przekazu, a także ich roli w walce o umocnienie socjalizmu i proletariackiego internacjonalizmu w krajach wspólnoty. Obejmować będzie również omówienie roli środków masowego przekazu w walce z ideologią burżuazyjną i dywersją ideologiczną państw imperialistycznych. Druga część monografii, opracowana przez autorów referatów z majowej konferencji, poświęcona będzie etapom rozwoju dziennikarstwa w poszczególnych krajach wspólnoty socjalistycznej.

Podkreślono, że opracowywana monografia będzie wykorzystywana nie tylko jako podręcznik w przygotowywaniu do zawodu dziennikarskiego we wszystkich wydziałach i katedrach w krajach wspólnoty socjalistycznej, ale także służyć będzie dziennikarzom w bieżącej pracy. Jednocześnie monografia będzie pierwszym obszernym informatorem o dziennikarstwie w krajach wspólnoty, rozpowszechnianym za pośrednictwem MOD w krajach kapitalistycznych.

Alina Słomkowska